

FALSET: CRUÏLLA DE CAMINS DURANT LA PRIMERA GUERRA CARLINA

Ramon Cabrera

[TEXT I IL·LUSTRACIONS]
Francesc Closa Salinas

Entre els anys 1833 i 1840 Espanya va viure immersa en un conflicte conegut com Primera Guerra Carlina. L'origen cal cercar-lo en la defensa d'uns drets dinàstics i d'una manera d'entendre i concebre el poder, però alhora esdevindria un mecanisme a través del qual els

pagesos canalitzarien la seva necessitat de subsistir. La comarca del Priorat era a principis del segle XIX una de les més empobrides de Catalunya, va ser una de les comarques on més es va notar el procés d'empobriment de la dinàmica econòmica. De fet, es trobava al marge o exclosa de l'ambiciós projecte del liberalisme que proposava un canvi

que manifestaven o canalitzaven el seu descontentament contra el gir que havia donat el govern. Falset, no en quedà al marge. Ubicada en una estratègica posició -cruïlla de camins entre Aragó i el País Valencià i territori immediat al corregiment de Tortosa i la Ribera de l'Ebre era, en paraules de Bofarull, "uno de los mas susceptibles para ser invadido por

98 FALSETANS S'ENROLAREN EN EL BÀNDOL REVOLTAT, SEGONS L'HISTORIADOR PERE ANGUERA, UNA XIFRA QUE REPRESENTAVA EL 40'50% DELS HOMES EN EDAT DE COMBATRE

radical en les estructures socials i econòmiques del país. Eren pagesos essencialment empobrits per la caiguda de la cotització de l'aiguardent i dels productes cerealístics, artèries i eixos principals de la seva economia. En addició cal tenir en compte que l'increment de la pressió fiscal, per exemple mitjançant la creació de noves contribucions de consums, afavorí aquest procés. Per a molts d'aquests pagesos empobrits el carlisme esdevindria un sistema de vida, una font d'ingressos i de subsistència. En certa manera Carlos Maria Isidro es convertiria en l'estendard que aglutinaria un grup de persones heterogènies

parte de las tropas nacionales"¹, per això els carlins intentarien en diverses ocasions, endebades, ocupar-lo. No cal deixar de banda un altre tret significatiu, la seva proximitat a les importants mines de plom de Bellmunt. Sí més no, es convertiria en testimoni de primer ordre de nombroses batalles, com la de Maials (1834).

La capital del Priorat participà activament en la contesa bèl·lica amb un centerar de voluntaris. Segons l'historiador Pere Anguera 98 falsetans s'enrolaren en el bàndol revoltat, una xifra que representava el 40'50% dels homes en edat de combatre. Entre

Carlisme

Gravat del segle XIX que mostra l'atac del carlí Tell a Falset l'any 1837

aquests, 57 serien deportats i es produiria un 14'3% de morts ². Dels seus paratges en sorgiren prohoms del carlisme tarragoní, com el tinent Pau Alió, qui sota les ordres de Cabrera ocupà Morella el 1838, i "Lo Trempat",

líder d'una columna carlina que sortí de Falset l'any 1835. Però també en patí les conseqüències directes, amb diversos assetjaments i assassinats indiscriminats que li suposaren viure en un estat d'alarma permanent. Els anys 1834, 1837 i 1838 els principals adalids del carlisme català - Carnicer, Tell i Cabrera, respectivament- intentaren ocupar-la amb major o menor èxit. El 1834, per exemple, Carnicer ocupà la població després de deixar un sanguinari seguici de mort, saqueigs i robatoris. Tres anys després ho intentaria el comandant carlí Tell i el 1838 el propi Cabrera es personava i assetjava Falset.

Les columnes liberals que lluitaren pel Priorat, com per exemple la columna isabelina "Priorato", seguiren una tàctica essencialment defensiva consistent en voler mantenir i alhora defensar el territori enfront dels graduals intents carlistes d'establir unes bases i ampliar-les amb determinació. Però sempre tingueren en contra el desconeixement d'una orografia força roquissera i abrupta i contínuament hagueren de tornar a les capitals i ciutats importants per tal de sufocar possibles aldarulls i aconseguir el manteniment de l'ordre social. La comarca descrita i el

camp de Tarragona en general mantindran sempre el seu homogeni suport isabelí gràcies a la constància de tots aquells que van defensar les seves poblacions dels atacs forans i a la vigilància, més o menys efectiva, de les forces que depenien del Comandant general de la divisió d'aquell districte.

Per la seva part, l'estratègia militar carlina impedí un conflicte entre dos grans exèrcits. El ressò relativament escàs de la crida a les armes obligà el carlisme a adoptar la tàctica de la lluita de guerrilles, eludint l'enfrontament a camp obert amb unes forces governamentals molt superiors en nombre i recursos armamentístics. L'instrument d'aquest plantejament tàctic foren les partides, unitats amb un nombre reduït d'integrants que actuaven sota la direcció d'un cap. Molts cops aquests adalids locals tenien un elevat grau d'autonomia en les seves decisions respecte el comandament central, el qual no sempre acataven. Els conformaven combatents autòctons, naturals del país i més concretament de la zona geogràfica on operaven, fet que els atorgava un indubtable avantatge del coneixement del terreny i, en menor mesura, l'hipotètic suport de les poblacions veïnes. En la pràctica l'activitat

José Miralles "El Serrador" de Vilafranca del Maestrat.

dels carlins a les terres prioratines molts cops es reduí a petits enfrontaments -ràtzies aventureres si em permeteu el terme- i actes de represàlia puntuals, aïllats entre columnes, escamots o partides de caràcter local sense més conseqüències que un constant degoteig humà. De fet les forces carlines mai no presentaren una meditada i organitzada operació militar planificada. Tampoc no aconseguiren un alçament generalitzat ni molt menys -si exceptuem les batalles de Maials (1834), Ulldecona (1836), Xerta (1837) i la Sènia (1840)- la destrucció de forces enemigues importants. Fos com fos, sí que aconseguiren dos elements prou importants com per destacar-los: en primer lloc, que Falset visqués en un permanent estat d'alarma que incrementà

Domènec Forcadell d'Ulldecona

L'ACTIVITAT MOLTS COPS ES REDUÍ A PETITS ENFRONTAMENTS I ACTES DE REPRESÀLIA, ESCAMOTS O PARTIDES DE CARÀCTER LOCAL

les esclètxes socials i alhora reduí notòriament el creixement econòmic -basat en el desenvolupament agrícola- de la població; en darrer lloc, aconseguí que els

liberals desguarnissin els fronts establerts en d'altres sectors bèl·lics.

Per tant, hom pot afirmar que els carlins no reeixiren al Priorat a

l'hora d'establir i bastir bases o plataformes fixes i fermes a partir de les quals ampliar el territori dominat mitjançant ofensives, és a dir, no n'aconseguien mai una ocupació permanent. El 1840, després de la signatura del Conveni Vergara, finalitzava el primer conflicte bèl·lic civil de l'Espanya vuitcentista. La primera guerra carlina era closa, però les aspiracions eren vives i no tardarien en aflorar.■

¹ BOFARULL i BROCA, Antoni de, *Historia de la guerra de los siete años (1833-1840)*, 2 vols; Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1999, p. 431

² ANGUERA, Pere, *Déu, rei i fam. El primer carlisme a Catalunya*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 314.

Estanc Porrera

Tabacs i premsa

C/ Pau Casals, 16
43739 Porrera